

УДК 339.13

*Залєвська-Шишак А. Д.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті проаналізовано проблеми становлення корпоративного сектора у національній економіці. Узагальнено теоретичні підходи до визначення перспектив подальшого розвитку корпоративної ланки у національній економіці України.

Ключові слова: корпорація, корпоративний сектор, корпоративне управління, глобалізація.

В Україні триває процес трансформації соціально-економічних відносин, який характеризується посиленням ролі корпорацій. Світовий досвід показує, що корпоративна форма організації підприємництва покликана стати джерелом інституційних перетворень в економіці України. Це пов'язано з тим, що внутрішня форма корпоративних відносин здатна забезпечувати розвиток сучасного виробництва, формувати та нарощувати потенціал підприємництва та сприяти досягненню конкурентних переваг на ринку.

Вагомий внесок у дослідження особливостей аналізу природи та особливостей формування корпоративних структур зробили як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники, серед них: А. Маршалл, Й. Шумпетер, А. Берлі, Г. Мінз, Д. Норт, О. Вільямсон, Дж. Гелбрейт, а також В. Базилевич, А. Гальчинський, В. Геєць, І. Лукач, А. Сірко, Л. Федулова та інші дослідники.

Метою статті є систематизація та узагальнення теоретичних підходів до аналізу проблем становлення корпоративного сектора економіки та розкриття особливостей розвитку корпорацій в Україні.

Результати успішного управління у 50-60-х роках ХХ ст., які відображаються у сталому розвитку масштабів та ефективності виробництва, рентабельності та капіталізації корпорацій, обумовив зниження рівня втручання акціонерів в управління фірмами Ці тенденції знайшли своє відображення у теоріях трансформації капіталізму. На формування корпоративного управління як інституту суттєвий вплив здійснили теорії народного капіталізму. Зростання числа корпорацій, масове розповсюдження акцій серед населення представили цій теорії трактування як “дифузія” власності, а акціонерів – як повноправних співвласників корпорацій. На основі цього було сформовано висновок про необхідність демократизації власності через розвиток корпорацій та поширення акціонерної демократії. Однак критичний аналіз цієї концепції виявив невідповідність між поняттями “дифузія акцій” та “дифузія власності”. Це і зумовило пошук шляхів налагодження контролю з боку міноритарних акціонерів за діями реальних власників та менеджменту [1, с. 82-84].

Оцінка корпоративного управління в Україні виявила існування низки проблем сучасного корпоративного сектора економік та забезпечення ефективного корпоративного управління [2, с. 138].

На думку О. Пилипенка, основна проблема корпоративного управління зумовлена недосконалістю інститутів власності та структури управління, відсутністю ефективних механізмів саморегулювання та нестачею практики застосування принципів корпоративного управління, що ґрунтується на застосуванні міжнародного

досвіду. Дослідження виявили значну кількість чинників, що не дозволяють ефективно застосувати корпоративне управління [3, с. 65-78].

На рисунку наведено розподіл проблем корпоративного управління в Україні на такі, що мають переважно об'єктивне та здебільшого суб'єктивне підґрунтя.

Існує точка зору, що відсутність ефективного власника обумовлена тим, що сертифікатна приватизація не забезпечила досконалої структуризації відносин власності і формування відповідного власника, який би орієнтувався не стільки на короткостроковий прибуток, а на довгострокову перспективу. На практиці існує доволі великий перелік так званих "псевдовласників", тобто осіб, котрі юридично не є власниками, однак використовують майно та фінансові потоки в особистих інтересах, фактично здійснюючи функцію володіння без відповідальності, що впливає з неї. Суб'єктивною стороною є те, що саме за цих умов функціонують схеми переведення активів через реструктуризацію, коли борги залишаються за материнською компанією.

Історичні особливості формування корпоративного сектора обумовили такі риси корпоративного управління, а саме:

- розпорошена структура акціонерної власності;
- провідна роль реформування державної власності у формуванні корпоративного сектора економіки;
- наявність у держави великої кількості акцій та необхідність розв'язання проблем управління державними корпоративними правами тощо.

Законодавчо-практичні проблеми зумовлені недосконалістю нормативної бази і відсутністю навіть мінімального дотримання встановлених вимог, що не дозволяє своєчасно їх вирішувати. Так, зокрема, відсутність регламентування багатьох аспектів діяльності призводить до ігнорування та порушення прав і інтересів акціонерів без формального порушення норм чинного законодавства. Тому законодавчо-практичні проблеми доцільно поділити на дві підгрупи, зокрема:

- порушення участі акціонерів в управлінні;
- порушення компетенції загальних зборів та спостережних рад;
- існування особистої зацікавленості посадових осіб;
- порушення права на частку у прибутку та активах;
- недостатній рівень інформованості акціонерів про діяльність товариства;
- порушення прав на розпорядження акціями.

Управлінські проблеми полягають у низькому рівні професіоналізму керівників, відсутності знань, умінь, та навичок використання корпоративного управління на українських підприємствах. Зміни, що відбуваються у процесі застосування корпоративного управління, ставлять нові вимоги до професійної підготовки та рівня знань керівників, а також рядових акціонерів – інсайдерів та аутсайдерів.

Неврахування нефінансових цілей та стратегій акціонерного товариства, відсутність їх зв'язку з корпоративними цілями та стратегіями відтворюється у тому, що корпорації мають свої специфічні особливості функціонування, оскільки власники – акціонери, як зовнішні групи, що можуть впливати на діяльність певного товариства, маючи різні інтереси, по-різному уявляють собі цілі діяльності товариства, а також пріоритети та способи їхнього досягнення. Ігнорування нефінансових цілей, котрі відбивають інтереси окремих груп акціонерів (збереження робочих місць, підвищення зарплати, запобігання шкоді довкіллю) можуть призвести до неучасті чи навіть протидії досягненню цілей.

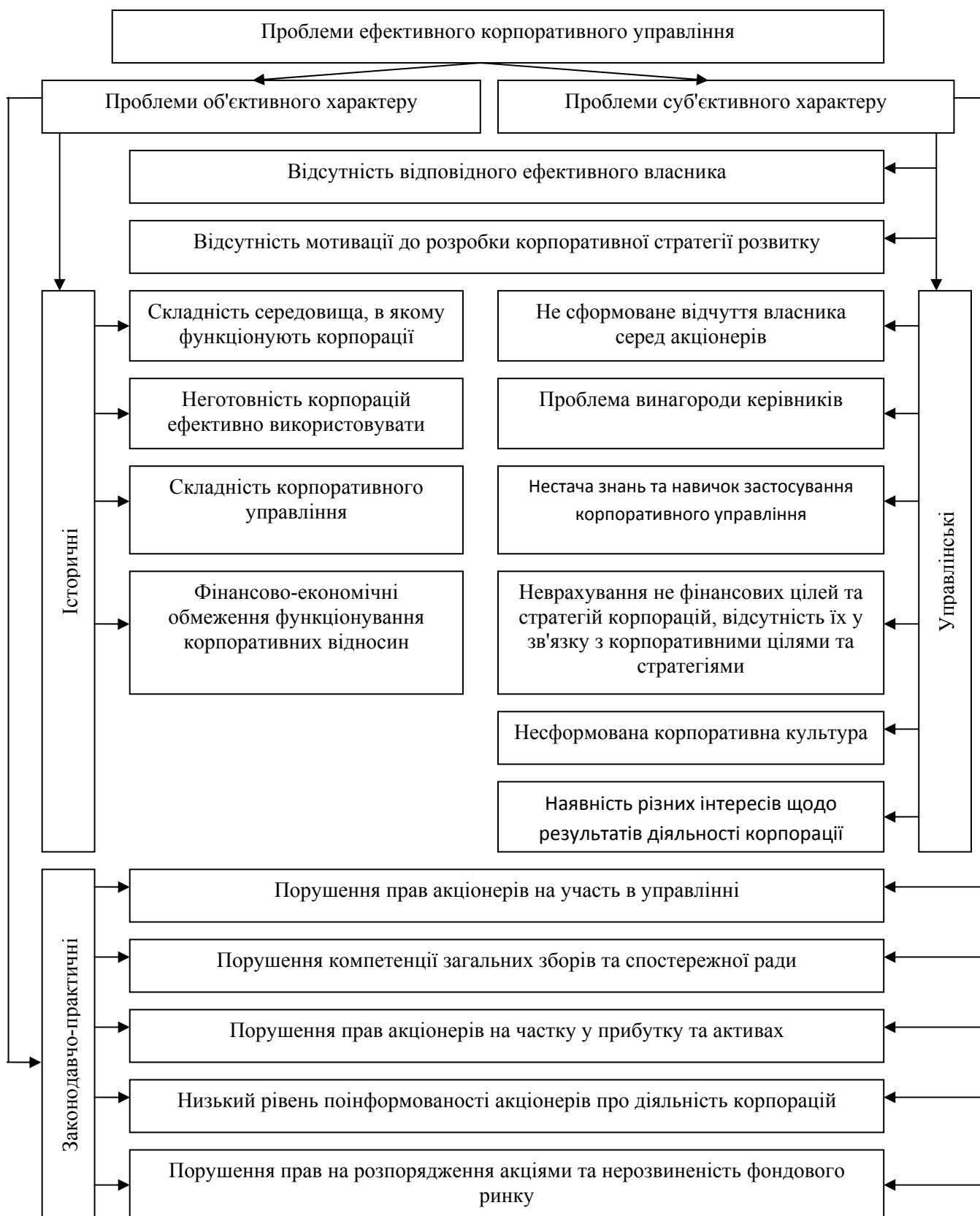

Рис. 1. Проблеми забезпечення ефективного корпоративного управління в Україні
 Джерело: Складено автором за даними: [3, с. 65-66], [6, с. 45-58].

Несформована корпоративна культура призводить до виникнення різних конфліктів. Вона є частиною загальної культури і пов'язана з переконаннями людей. Особливостями корпоративної культури є її риси, що випливають з природи корпоративної власності та управління, а також з впливу зацікавлених груп на формування та розвиток корпоративної культури. З огляду на це формування політики корпорації, а також цілей, стратегій та рішень здійснюється у межах певної корпоративної культури, що обумовлює їхню спрямованість, зміст та можливості виконання.

Цілком очевидно, що модель ефективного корпоративного управління має ґрунтуватися на таких підходах, як розмежування повноважень органів управління, захист прав та інтересів акціонерів, розкриття та прозорість інформації. З огляду на це напрямками розвитку української моделі корпоративного управління мають стати, зокрема:

- формування надійної системи реєстрації прав на цінні папери та забезпечення виконання укладених угод;
- розвиток корпоративної культури;
- формування повноцінного фондового ринку;
- зростання ролі банків в акумулюванні коштів інвесторів;
- розвиток процесів концентрації акціонерної власності [3, с. 71-72].

На основі узагальнення світового досвіду та зарубіжної практики систематизовано перелік інститутів, які впливають на модель корпоративного контролю в Україні (таблиця 1).

Таблиця 1

Інститути, які впливають на розвиток корпоративного сектора в Україні

Назва інституту	Характеристика ролі інституту
Держава як власник корпоративних прав	Держава, виступаючи у ролі акціонера, повинна враховувати як інтереси всієї економіки України, так й окремого акціонерного товариства та інших його акціонерів
Держава як регулятор корпоративних відносин	Держава в особі органів законодавчої та виконавчої влади створює та контролює виконання норм, відповідно до яких здійснюється господарська діяльність
Фондовий ринок	Механізм, який сприяє обігові фінансових активів, має власну структуру, що зумовлена складом учасників та функціями, які виконуються ним
Кодекс корпоративного управління	Підготовка підґрунтя для сприйняття та використання ціннісних норм та постанов у сфері корпоративних відносин. Установлення певних правил і норм у відносинах менеджерів на найманих працівників для формування національної моделі корпоративного управління, які б доповнювали вже діючі базові інститути

Джерело: Складено автором самостійно.

Призначення від імені держави на ключові посади керівників, що зобов'язані забезпечити рентабельну діяльність акціонерного товариства. Моніторинг діяльності вищих керівників з боку держави часто є малоефективним через асиметричний розподіл інформації між тими, хто перевіряє, і тими, кого перевіряють [4, с. 7-12].

Для діючого керівництва акціонерного товариства перевагою державного контролю є стабільність посадового статусу та практично необмежена свобода дій. Контроль над акціонерним товариством дає можливість контролюючій групі відповідно до власних інтересів визначати політику товариства й призначати та звільняти керівні органи. Формування фінансової та інвестиційної політики акціонерного товариства, наявність інвестиційних ресурсів впливає на ефективність діяльності акціонерного товариства [5, с. 10].

Однак якщо не здійснюється ефективне корпоративне управління, то акціонерне товариство не може сподіватися на довіру інвесторів. Державні інтереси полягають у забезпеченні самофінансування акціонерного товариства та обмежені бюджетного фінансування [7, с. 66-67].

Дослідники аналізують причини невідповідності існуючих моделей корпоративного управління новим тенденціям глобалізації. Вони виділяють слабкі сторони цих моделей, що пов'язані перш за все з недоліками правової системи захисту міноритарних інвесторів, загальними вадами законодавчого забезпечення прав акціонерів та низькою ефективністю систем правозастосування у цій сфері [8, с. 135].

Інститут захисту прав інвесторів здійснює визначальний вплив на ключові параметри національних фінансових ринків, у тому числі на міцність, стійкість та вартість корпорацій (й готовність мажоритарних акціонерів виходити на ринок акцій за новими капіталами). При цьому існує доволі стійкий зв'язок між рівним захистом інвесторів та вартістю компаній та об'ємом їхнього фінансування з боку фінансових ринків.

Виявлені проблеми форсування корпоративного сектора загалом відображають сучасний стан національної економіки. Таким чином, можна стверджувати, що глибокий, всебічний та комплексний аналіз процесів корпоратизації має залишатися важливим аспектом подальших наукових досліджень.

Використані джерела:

1. Супрун Н. А. Ефективний корпоративний сектор – основа конкурентоспроможності національної економіки / Н. А. Супрун // Вісник Інституту економіки та прогнозування. – 2007. – № 4. – С. 82-85.
2. Лукач І. До питання про ознаки корпорації / І. Лукач // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 3. – С. 138-142.
3. Пилипенко О. І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку / О. І. Пилипенко. – Житомир : ФОП Кузьмін Д. Н., 2010. – 612 с.
4. Яковлев А. А. Российская корпорация на 20-летнем горизонте: структура собственности, роль государства и корпоративное финансирование / А. А. Яковлев, Ю. А. Данилов // Российский журнал менеджмента. – 2007. – Том 5. – № 1. – С. 5-21.
5. Бережна А. Управління корпоративними правами держави в контексті збалансованості інтересів учасників / А. Бережна // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2010. – № 11. – С. 9-11.
6. Головкова Л. С. Сукупний економічний потенціал корпорації: формування та розвиток / Л. С. Головкова. – Запоріжжя : Вид-во Клас. прив. ун-ту, 2009. – 340 с.
7. Уманців Ю. М. Інституційні основи формування інтегрованих корпоративних структур / Ю. М. Уманців // Економічна теорія. – 2012. – № 2. – С. 65-74.
8. Вінник О. М. Корпоративно-управлінські технології, що ґрунтуються на акціонерних угодах: постановлення питання та визначення кола проблем / О. М. Вінник // Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого. – 2010. – № 1. – С. 134-150.

Залевская-Шишак А. Д. Актуальные проблемы и перспективы становления корпоративного сектора в национальной экономике.

В статье проанализированы проблемы становления корпоративного сектора в национальной экономике. Обоснованы теоретические подходы и показаны перспективы и возможные пути дальнейшего развития корпоративной структуры в национальной экономике Украины.

Ключевые слова: корпорация, корпоративный сектор, корпоративное управление, глобализация.

Zalevska-Shyshak A. D. Actual problems and prospects of formation of corporate sector of National Economy

Problems of formations of corporate sector of National Economy are analyzed. Theoretical approaches to determination of prospects of future development of corporate direction in National Economy of Ukraine are summarized.

Keywords: corporation, corporate sector, corporate management, globalization.

УДК: 330.366 (477)

Бицюра Ю. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СТАЛЕ ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Визначені сутність, характерні ознаки та значення для суспільства сталого економічного зростання. На основі аналізу групи соціально-економічних індикаторів, обґрунтовано антисталий характер економічного зростання в Україні. Запропоновано шляхи забезпечення сталого економічного зростання в Україні.

Ключові слова: економічне зростання, стале економічне зростання, сталий розвиток.

Забезпечення сталого економічного зростання (СЕЗ) є важливим стратегічним завданням кожної країни, оскільки збільшення обсягу продукції у розрахунку на одну особу з мінімізацією впливу на навколишнє природне середовище (НПС) означає підвищення рівня життя в країні. При цьому повніше задовольняються потреби людей і зростають можливості щодо ефективнішого розв'язання соціально-економічних та екологічних проблем.

В Україні, починаючи з кінця 80-х років, екологічні проблеми поєдналися з розгортанням глибокої трансформаційної кризи (1991–1999 рр.) та економічними кризами 1998 р. і 2008–2009 рр. Світова фінансово-економічна криза спричинила падіння реального ВВП у 2009 р. на 14,8% [1, с. 30], суттєво погіршивши перспективи забезпечення СЕЗ в національній економіці. Проте, такий спад та уповільнення темпів економічного зростання не є приводом для послаблення зусиль, спрямованих на забезпечення СЕЗ. Особливість нинішнього відновлення економічного зростання полягає в необхідності зробити його соціально та екологічно збалансованим.

Щоб в Україні відродити продуктивні сили і удосконалити виробничі відносини, потрібно розбудовувати соціально орієнтовану ринкову економіку, пріоритетом якої